

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.248 Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору юридичних наук, професору
Павлу ФРІСУ
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57.

В І Д Г У К

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора, професора
кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Харченка Вадима Борисовича на дисертацію
Шевченка Віктора Леонідовича за темою «Суб'єкти кримінально-правової
політики», прийняту до розгляду та проведення разового захисту дисертації
на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційної роботи. Дисертаційне дослідження
В. Л. Шевченка «Суб'єкти кримінально-правової політики» має суттєве
значення у зв'язку з тим, що кримінально-правова політика являє собою
системну складову загальнодержавної політики у сфері боротьби зі
злочинністю, яка визначає стратегію й тактику протидії злочинності
засобами кримінального права та становить зміст криміналізації або
декриміналізації, пеналізації чи депеналізації, а також формулює напрями
застосування кримінального закону. Водночас, понятійний апарат стосовно
визначення суб'єктів кримінально-правової політики на сьогодні остаточно
не сформований, а у національній доктрині бракує усталеного розуміння
суб'єкта політики, його істотних ознак і правової природи, а переліковий
підхід, за якого суб'єктів ототожнюють із заздалегідь визначеним колом
державних органів, натеper вичерпав свій пізнавальний потенціал. Більш
того, дискусійним залишається статус суб'єктів реалізації кримінально-
правової політики, місце недержавних, наднаціональних і латентних
суб'єктів є недостатньо опрацьованим, а цілісна теорія системи суб'єктів
кримінально-правової політики досі лишається не розробленою. Це при тому,
що потреба у такій теорії набуває особливої актуальності в умовах розробки

нового закону про кримінальну відповідальність, за якої від якості суб'єктного складу політики безпосередньо залежить обґрунтованість майбутніх рішень про визначення підстав кримінальної відповідальності. Тему дисертаційного дослідження також актуалізує поглиблення європейської інтеграції та інституційні трансформації системи кримінальної юстиції, які суттєво розширюють коло суб'єктів впливу на політику наднаціональних і міжнародних органів, що потребує переосмислення меж і структури суб'єктів кримінально-правової політики також і у межах національної правової системи.

Саме тому дисертація являє собою одне із перших у вітчизняній науці кримінального права комплексних монографічних досліджень суб'єктів кримінально-правової політики, у якому їх розглянуто не як перелік державних органів, а як цілісну, впорядковану, відкриту й динамічну систему – від теоретико-методологічних засад їх понять, ознак і класифікації до взаємодії, латентного виміру та оптимізації суб'єктного складу. Рецензована наукова робота є логічним продовженням наукових розробок, здійснених за різними векторами у працях таких вітчизняних науковців, як В. І. Борисов, Ю. В. Кернякевич-Танасійчук, І. В. Козич, М. О. Красій, Ю. І. Микитин, А. А. Митрофанов, О. В. Острогляд, О. С. Тубелець, П. Л. Фріс та інших провідних вчених. З огляду на вищезазначене, обрана тематика дисертаційного дослідження В. Л. Шевченка є актуальною, вчасною і нагальною для науки кримінального права України та розбудови української державності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні, є достатньо аргументованими. Автор правильно визначив мету та завдання дослідження, обрав відповідну методику його проведення. Саме тому, обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність не викликають сумніву.

Дисертація виконана у формі спеціально підготовленого рукопису та є цілісним науковим дослідженням з об'єктивними висновками та

міркуваннями. Достовірність та обґрунтованість висновків наукового дослідження забезпечені за рахунок використання дисертантом загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. В основу дисертації з урахуванням об'єкта та предмета дослідження покладені загальнотеоретичні та спеціальні методи наукового пізнання, застосовані відповідно до предмета й завдань дослідження. Із загальнонаукових методів основоположним у роботі є діалектичний, який використаний для розкриття суперечливої природи кримінально-правової політики та її суб'єктного зрізу, а також взаємозв'язку формування, реалізації й розвитку системи суб'єктів (всі розділи дисертації). Системно-структурний і функціональний методи є першорядними для побудови системи суб'єктів, виокремлення її елементів і зв'язків та встановлення ролі кожного із суб'єктів (підрозділ 1.3, розділи 2–4 дисертації). Використання інституційного методу надало авторові змогу визнати суб'єктами також і колективні утворення та пояснити інституціоналізацію латентного впливу (підрозділи 1.2–1.3 та 4.2 дисертації). Логіко-семантичний метод разом з аналізом і синтезом, індукцією й дедукцією, абстрагуванням і узагальненням забезпечив розмежування суміжних понять і вироблення дефініції та класифікації суб'єкта (підрозділи 1.2–1.3 дисертації), а метод моделювання – побудову моделей суб'єктного складу й оптимізованої системи (підрозділи 1.2–1.3 та 4.3 дисертації).

Застереження щодо використання допоміжних цифрових інструментів. Під час підготовки дисертації як допоміжний засіб використано інструмент штучного інтелекту (Claude, розробник - компанія Anthropic) для редагування граматики та стилю, а також опрацювання джерел іноземними мовами. Аналіз роботи підтверджує, що зазначений інструмент не використовувався для генерування наукових результатів або висновків.

Загальна характеристика змісту дисертаційного дослідження. План і структура, за якими проводилось дослідження, логічно пов'язані з метою, об'єктом й предметом роботи та обумовлюють його визнання комплексним і повним. Структура дисертації є логічною, послідовною та відповідає обраній проблематиці дослідження. Виклад матеріалу є поступовим і системним, висновки отримали належне наукове та практичне

обґрунтування й апробацію. Робота складається з анотації, переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, що об'єднують п'ятнадцять підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатку. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок, з них основного тексту – 181 сторінка. Список використаних джерел налічує 202 найменування на 28 сторінках. Архітектоніка роботи є логічною і відповідає обраній темі дослідження.

Джерельна база роботи є цілком достатньою (202 найменування). Нормативно-правова основа дисертації складається з вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність (КК України), іншого законодавства (Конституція України, законодавство щодо регламентації діяльності Верховної Ради України, народних депутатів України, Конституційного Суду України, президента України тощо), міжнародних договорів України, джерел кримінального права низки країн світу. Науково-теоретичні засади дослідження утворюють публікації вітчизняних і зарубіжних фахівців з теорії права та держави, історії держави та права, з міжнародного права, з конституційного права, з адміністративного права і також з кримінального права (внутрішнього та міжнародного).

Так, у вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначається мета, об'єкт і предмет дослідження, його методологічна основа, наукова новизна, теоретичне і практичне значення отриманих результатів. У першому розділі опрацьовано теоретико-методологічні засади проблеми суб'єктів кримінально-правової політики. За результатами аналізу стану наукової розробки проблему визначено як відсутність цілісної теорії суб'єктів кримінально-правової політики: понятійний апарат не сформований, співіснують різні критерії розмежування суб'єкта й учасника, дискусійним лишається статус суб'єктів реалізації, а місце недержавних, наднаціональних і латентних акторів опрацьоване недостатньо. Обґрунтовано, що суб'єкт кримінально-правової політики характеризується сукупністю трьох істотних ознак: 1) владно-компетенційної (спроможність впливати на зміст політики

завдяки контролю над відповідними ресурсами); 2) функціональної (роль у творенні або реалізації політики, рухома й залежна від фактичної участі, а не лише від формального статусу); 3) інституційної (визнання суб'єктами не лише осіб, а й колективних утворень за умови їх когерентності й автономії), доповнених спрямованістю на формування чи реалізацію політики та власною інтересо-ціннісною позицією носія. Другий розділ присвячено суб'єктам формування кримінально-правової політики. Стверджується, що стрижень національного рівня формування утворюють законодавчий і виконавчий суб'єкти: Верховна Рада України здійснює криміналізацію й пеналізацію у монопольному порядку, діючи переважно через законодавчі ініціативи народних депутатів, що зумовлює водночас високу динаміку й системні дисфункції формування; Президент України впливає на формування правом законодавчої ініціативи, підписанням законів і вето, а його найвагоміший внесок пов'язаний зі створенням особливого доктринально-нормопроектного суб'єкта. Запропоновано розглядати формування не як однорідну функцію, а як поєднання трьох функціональних ролей – нормопроектної (вироблення змісту політики), легітимаційної (надання йому юридичної форми закону) та рамкової (встановлення зовнішніх меж і орієнтирів). У третьому розділі досліджено суб'єктів реалізації кримінально-правової політики і доведено, що вони є не пасивними виконавцями сформованої політики, а її співтворцями, здатними чинити зворотний вплив на її зміст. Визначено, що центральне місце посідає суд: ухвалюючи державно-владні рішення, він доводить політику до конкретної особи; Верховний Суд через забезпечення єдності судової практики здійснює її коригування й замикає зворотний зв'язок із формуванням; Конституційний Суд України через конституційний контроль і «конституціоналізацію» кримінального закону спрямовує допустимий зміст політики; а Вищий антикорупційний суд ілюструє здатність окремого судового суб'єкта реально змінювати її напрями. Органи прокуратури впливають на реалізацію чотирма шляхами: 1) процесуальним керівництвом досудовим розслідуванням; 2) підтриманням публічного обвинувачення;

3) коригуванням кваліфікації й оскарженням судових рішень; 4) виробленням узгоджених правозастосовних підходів. Органи правопорядку та досудового розслідування – Національна поліція, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро України, Служба безпеки України у відповідній частині та Бюро економічної безпеки України – через брак легального визначення й вичерпного переліку перебувають у стані динамічної трансформації й виконують подвійну роль, впливаючи через аналітичну й нормотворчу функції і також на формування кримінально-правової політики. Четвертий розділ присвячено взаємодії та оптимізації системи суб'єктів кримінально-правової політики. Обґрунтовано, що горизонтальна (координаційна) взаємодія є не побічним ефектом, а конститутивною властивістю системи, центральним проявом якої є зворотний вплив правозастосовної практики на нормотворчість, що подекуди свідчить про часткове перебирання суб'єктами реалізації нормотворчої ролі. Вертикальний вимір розкрито у парадигмі багаторівневого врядування, що охоплює національний, наднаціональний (Європейський Союз, ООН) та міжнародний (Міжнародний кримінальний суд, міжнародні органи, що утворені на договірній основі) рівні, а його механізмами є імплементація, гармонізація й комплементарність юрисдикцій, у межах яких *acquis* ЄС, зобов'язання перед Радою Європи, практика Європейського суду з прав людини і стандарти міжнародного кримінального права входять у національне формування політики. Така вертикаль позначається певною напругою між пріоритетом наднаціонального права та збереженням національного суверенітету, що вимагає субсидіарності й принципу *ultima ratio*.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки та пропозиції, що містяться у роботі, можуть бути використані: у *законопроектній (нормотворчій) діяльності* – у процесі рекодифікації кримінального законодавства та впорядкування суб'єктного складу кримінально-правової політики; у *правозастосовній діяльності органів кримінальної юстиції* – для узгодженого розуміння ролі відповідних

суб'єктів як співтворців політики; у науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших досліджень системи суб'єктів кримінально-правової політики; в освітньому процесі – під час викладання кримінального права та відповідних спеціальних дисциплін, пов'язаних з політикою у сфері боротьби зі злочинністю.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна результатів дисертації полягає у тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці кримінального права комплексним монографічним дослідженням, у якому суб'єктів кримінально-правової політики розглянуто як цілісну, впорядковану, відкриту й динамічну систему – від теоретико-методологічних засад їх поняття, ознак і класифікації до взаємодії, латентного виміру та оптимізації суб'єктного складу в умовах рекодифікації кримінального законодавства й поглиблення європейської інтеграції. Заслужують на позитивну увагу такі положення дисертаційного дослідження:

- запропоновано цілісну доктринальну концепцію суб'єкта кримінально-правової політики, побудовану на сукупності родових ознак, а не на переліку органів: обґрунтовано трьохознакову модель суб'єкта (владно-компетенційна, функціональна та інституційна ознаки, доповнені цілеспрямованістю й інтересо-ціннісною природою носія політики) і на її підставі сформульовано авторську дефініцію суб'єкта кримінально-правової політики;

- запропоновано багатовимірну класифікацію суб'єктів кримінально-правової політики за чотирма неконкурентними критеріями: 1) за характером участі (суб'єкти формування та реалізації); 2) за юридичною природою (владні й невідладні з проміжною гібридною категорією); 3) за територіальним рівнем (національні, наднаціональні та міжнародні); 4) за обсягом повноважень (суб'єкти безпосереднього ухвалення рішень та суб'єкти впливу);

- до системи суб'єктів кримінально-правової політики уведено її латентний (неформальний) вимір і запропоновано поняття квазісуб'єкта: обґрунтовано, що поряд із формально уповноваженими органами на зміст

політики впливають групи інтересів і лобісти, засоби масової інформації та носії кримінально-правового популізму, і доведено, що співвідношення формальних і латентних суб'єктів є не протиставленням, а взаємопроникненням;

– запропоновано типологію дисфункцій системи суб'єктів кримінально-правової політики (безсистемність нормотворення й брак стратегічного цілепокладання, політизація та персоніфікація правотворчості, циклічність правотворчих помилок, розриви взаємодії «наука – законодавець», дисфункції реалізації, вертикальні викривлення і викривлення воєнного стану) та обґрунтовано симетричний принцип, за яким кожна діагностована вада вказує на напрям її подолання, що перетворює діагностику дисфункцій на інструмент саморозвитку системи;

– удосконалено характеристику суб'єктів формування кримінально-правової політики: замість переліку типів суб'єктів запропоновано розрізняти три функціональні ролі: 1) нормопроектну; 2) легітимаційну; 3) рамкову – з обґрунтуванням того, що один орган може поєднувати кілька ролей, але жодна з них не поглинає інших, а їх розподіл не збігається з переліком органів;

– набули подальшого розвитку концептуальні підходи до оптимізації суб'єктного складу – модель, що ґрунтується на самообмеженні законодавця (обмеження частоти змін, типізація санкцій, заборона «прихованого» кримінального законодавства, фахова експертна фільтрація законопроектів), доказовості (evidence-based) політики, рамково-законодавчому впорядкуванні суб'єктного складу, деполітизації «інституцій-запобіжників» і вбудованому контролі, який робить оптимізацію постійним, а не разовим процесом.

Дискусійні положення дисертації. Позитивно оцінюючи науково-теоретичну та практичну значимість дисертаційного дослідження В. Л. Шевченка, його актуальність, наукову новизну та можливість використання пропозицій і рекомендацій науковця для розв'язання проблемних питань щодо суб'єктів кримінально-правової політики як цілісної,

впорядкованої, відкритої та динамічної системи, їх теоретико-методологічних засад, понять, ознак і класифікації, необхідно наголосити, що окремі положення дисертації недостатньо чіткі та небезперечні, деякі висновки не досить переконливі або вимагають наведення додаткових аргументів під час захисту, що дає можливість вступити у наукову дискусію з автором:

1. Цілком обґрунтовано констатується, що у контексті кримінально-правової політики категорії «суб'єкт» і «актор» описують той самий феномен на різних рівнях абстракції і вони є взаємозамінними. Такий суб'єкт кримінально-правової політики характеризується сукупністю трьох ознак: 1) владно-компетенційної, яка розкриває спроможність суб'єкта впливати на зміст політики завдяки контролю над відповідними ресурсами; 2) функціональної, що визначає роль суб'єкта у творенні або реалізації політики і є динамічною, оскільки залежить від фактичної участі у конкретному процесі, а не лише від формального статусу; 3) інституційної, яка пояснює визнання суб'єктами не тільки окремих осіб, а й колективних утворень за умови їх когерентності та автономії (сторінки 2, 37, 57 та 192 дисертації). У науковій роботі у повному обсязі дисертантом було визначено правоздатність та дієздатність таких осіб, які безпосередньо обумовлені відповідним органом, який вони представляють, та посадою, яку займають. Водночас, їх правосуб'єктність повинна також обумовлювати й здатність нести юридичну відповідальність у контексті належного здійснення відповідними суб'єктами саме кримінально-правової політики, адже права та обов'язки суб'єктів кримінально-правової політики та їх здатність своїми діями набувати та здійснювати такі права й обов'язки жодним чином не корелюються з їх відповідальністю (деліктоздатністю) саме у цій сфері.

2. У національній доктрині кримінального права цілком аргументовано наголошується, що на криміналізацію й пеналізацію суттєво впливає суб'єктивний фактор законодавця – неповнота усвідомлення дійсності, особисте ставлення, прагнення підвищити власний рейтинг, які здатні спричиняти волюнтаризм; право неминуче промультується, тлумачиться й застосовується конкретними людьми з власними інституційними та кар'єрними інтересами, а тому ніколи не буває цілком

нейтральним. Автор поділяє таку позицію та наголошує на тому, що суб'єкти кримінально-правової політики є «носієм **власного** (*виділення мое – В. Х.*) інтересу та світоглядної позиції» (сторінки 41 та 58 дисертації). Навряд чи з цим можна погодитися, адже відповідні суб'єкти кримінальної політики є носіями не власних (особистих) інтересів, а виразниками відповідної зацікавленості того чи іншого державного органу або волі панівного класу. Назвати такий інтерес власним або «власною інтересо-ціннісною позицією» навряд чи можливо.

3. Автор підтримує наукову позицію, що Верховна Рада України є основним суб'єктом формування кримінально-правової політики, а її провідна роль зумовлена конституційним монопольним повноваженням визначати діяння, які визнаються злочинами, та встановлювати відповідальність за них. Жоден інший орган не може здійснити криміналізацію чи декриміналізацію, а так само пеналізацію чи депеналізацію. Правотворча діяльність парламенту охоплює й визначення ступеня репресії, тобто пеналізацію та депеналізацію як самостійні напрями формування політики (сторінка 63 дисертації). Водночас, як і доктрина кримінального права України, дисертант залишає поза увагою повноваження Верховної Ради України щодо з'ясування та всебічного розкриття змісту закону про кримінальну відповідальність з метою точного його застосування (автентичне тлумачення), яке поряд з легальним (офіційним) та судовим (правозастосовним) тлумаченням здійснюють вплив на кримінально-правову політику. Не зважаючи на ту обставину, що за часів дії чинного закону про кримінальну відповідальність та попереднього кримінального закону таке тлумачення Верховною Радою України жодного разу не застосовувалося, наведене не дає підстав ігнорувати такий потенційний вплив парламенту нашої держави на кримінально-правову політику.

4. Слід цілковито підтримати позицію автора, що наукова доктрина та інститути громадянського суспільства є суб'єктами впливу, а не ухвалення владних рішень, а їхня суб'єктність є реальною, проте умовною: доктрина набуває впливу за умови науковості й визнання юридичною громадськістю, а інститути громадянського суспільства діють через інституціоналізовані

канали – наукову експертизу, консультативно-дорадчі органи, публічні консультації, громадський контроль і моніторинг, публічну адвокацію та засоби масової інформації (сторінки 4–6, 45, 51, 72, 91, 111, 190 та 194 дисертації). Водночас, такий вплив немає жодної законодавчої регламентації, а сучасні реалії свідчать про те, що діяльність у сфері надання науково-правових висновків на законопроекти з тих чи інших питань, а також власне розробки самих законопроектів під час виконання фундаментальних наукових досліджень, здебільшого не викликають інтересу у органів державної влади, які, за логікою, навпаки мають бути зацікавлені в отриманні якісних експертних висновків та законопроектів. «Як результат: втрачається взаємозв'язок між державою і наукою; не забезпечене функціонування цілісної нормативно-правової, організаційно управлінської системи взаємодії науки із зацікавленими споживачами результатів, фактично не відбувається розвитку наукового потенціалу»¹. У зв'язку із наведеним вбачається доцільним почути під час публічного захисту позицію дисертанта щодо можливості й доцільності розроблення та запровадження законодавчо врегульованих механізмів взаємодії суб'єктів кримінально-правової політики з такими суб'єктами впливу, як наукова спільнота та інститутами громадського суспільства.

5. У науковому дослідженні автор цілком резонно звертає увагу на органи пробації як суб'єктів реалізації кримінально-правової політики (сторінки 5, 145–151, 153 та 195 дисертації), водночас наголошуючи на тому, що на відміну від Державної кримінально-виконавчої служби України, яка реалізує каральну складову, органи пробації здійснюють наглядово-ресоціалізаційну функцію у реалізації кримінально-правової політики. Разом з тим, на сьогодні органи пробації в Україні входять до структури Державної кримінально-виконавчої служби України та функціонують у системі Міністерства юстиції України. Вбачається за доцільне під час публічного захисту дисертаційного дослідження почути

¹ Звіт про результати аудиту відповідності використання коштів Державного бюджету України, виділених Національній академії правових наук України, затверджений рішенням Рахункової палати 10 грудня 2024 року № 55-1. Відповідальна: член Рахункової палати Є. Пушко-Цибуляк. URL: <https://nals.com.ua/zovnishnij-audit/>.

позицію автора щодо розумного поєднання органів, що мають фактично протилежні функції в одній структурі та його бачення можливих організаційних чи/та адміністративних змін.

6. У науковому дослідженні автором було приділено належної уваги Конституційному Суду України як суб'єкту кримінально-правової політики, який за своєю правовою природою являє собою єдиний орган конституційної юрисдикції, що забезпечує верховенство Конституції та здійснює конституційний контроль – перевіряє відповідність законів Конституції та дає офіційне тлумачення (сторінки 120–122 дисертації). Водночас, такий аналіз міститься у підрозділі 3.1. дослідження «Суд, Верховний суд та Конституційний Суд України у реалізації кримінально-правової політики» розділу 3 «Органи кримінальної юстиції як суб'єкти реалізації кримінально-правової політики». Разом з тим, Конституційний Суд України за своєю правовою природою є єдиним органом конституційної юрисдикції, що забезпечує верховенство Конституції та здійснює конституційний контроль. Він за жодних умов не належить до органів кримінальної юстиції. Вбачається, що більш виправданою та такою, що відповідає реаліям, була б назва розділу 3 дисертації: «Органи кримінальної юстиції та Конституційний Суд України як суб'єкти реалізації кримінально-правової політики».

7. Досліджуючи правосуб'єктність народних депутатів України, автор цілком обґрунтовано наголошує на тому, що Верховна Рада України здійснює криміналізацію й пеналізацію у монопольному порядку, діючи переважно через законодавчі ініціативи народних депутатів, якими у Верховній Раді України IX скликання із 1770 ухвалених законів було ініційовано майже 60 % законопроектів (сторінки 3, 64–71, 193 дисертації). Це робить народного депутата фактично центральною фігурою правотворчого формування кримінально-правової політики і водночас переносить на нього відповідальність за системну якість кримінального закону. Водночас, поза увагою дисертанта залишилися положення ч. 1 ст. 12 Закону України «Про статус народного депутата України» та ч. 5 ст. 89 Регламенту Верховної Ради України, у яких наголошується на тому, що право законодавчої ініціативи народного депутата України реалізується у

формі внесення до Верховної Ради України відповідного законопроекту. По-перше, термін «ініціатива» передбачає пропозицію або самостійне звернення особи чи органу, які є підставою для початку певної юридично значущої дії. По-друге, наведена законодавча конструкція не містить навіть згадки про таку стадію законодавчого процесу, як розробка проєкту закону. Вбачається, що законодавча ініціатива повинна полягати саме в оферті розробки відповідного проєкту закону належними фахівцями або колективом фахівців з подальшим внесенням на розгляд Верховної Ради України підготовленого проєкту закону. На моє особисте переконання саме запропоновані зміни дозволять мінімізувати існуючі на сьогодні хаотичну новелізацію, брак концептуалізації та відірваність від експертного середовища.

Натомість, вказані зауваження мають здебільшого характер побажань щодо подальшого покращення наукової роботи або є дискусійними та такими, що не знижують достатньо високого рівня й позитивної характеристики дисертаційного дослідження В. Л. Шевченка за темою «Суб'єкти кримінально-правової політики», що є завершеною науковою роботою, виконаною особисто здобувачем у виді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису.

Загальний висновок. У науковій роботі вирішується проблематика суб'єктів кримінально-правової політики, у якій таких суб'єктів досліджено не як простий перелік, а як цілісну, впорядковану, відкриту й динамічну систему – від теоретико-методологічних засад їх поняття, ознак і класифікації до взаємодії, латентного виміру та оптимізації суб'єктного складу, що й зумовлює необхідність проведення комплексного наукового дослідження, яке надано для рецензування. Дисертацією повністю охоплюються рекодифікації кримінального законодавства України, інституційні трансформації системи кримінальної юстиції та поглиблення європейської інтеграції.

Дисертаційна робота виконана на високому науково-теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено у логічній послідовності, зміст роботи відповідає поставленій меті та завданням, висновки отримали необхідну і достатню аргументацію та є методологічно обґрунтованими. Сутність роботи

та отримані результати переконливо свідчать про високий рівень оволодіння здобувачем наукового ступеня методологією наукової діяльності. Порухень академічної доброчесності з боку дисертанта не виявлено. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 081 Право (галузь знань 08 Право), а також пройшла належну апробацію. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація В. Л. Шевченка за темою «Суб'єкти кримінально-правової політики», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 року № 283) та «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341, від 19 травня 2023 року № 502 та від 3 травня 2024 року № 507), вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), а її автор – **Шевченко Віктор Леонідович** – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право (галузь знань 08 Право).

Офіційний опонент:

професор кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
доктор юридичних наук, професор

Вадим ХАРЧЕНКО